

Prawo i Sprawiedliwość

PROGRAM SAMORZĄDOWY

2010–2014

WOJEWÓDZTWO
KUJAWSKO-POMORSKIE

Spis treści

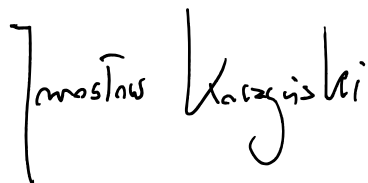
Wstęp	3
Aktualne uwarunkowania rozwoju regionu	4
Realizacja Programu wyborczego PiS na lata 2006 – 2010 w kontekście zerwania koalicji przez PO-PSL w trakcie trwania kadencji i ich późniejszych rządów	5
Sytuacja społeczno-gospodarcza regionu	6
Analiza SWOT: Atuty i problemy rozwojowe województwa	10
Wizja rozwoju województwa do 2020 roku	15
Bieżące zarządzanie województwem	16
Zasady i kierunki działań	17
Strategiczne obszary rozwoju Województwa	19

Wstęp

21 listopada Polacy wybiorą nowe władze samorządowe wszystkich szczebli od gmin poprzez miasta i powiaty po sejmiki wojewódzkie. Prawo i Sprawiedliwość z pełnym zaangażowaniem bierze udział w tych ważnych dla Polaków wyborach. Przedstawiamy naszych kandydatów na prezydentów, burmistrzów, wójtów, radnych gminnych, powiatowych i wojewódzkich. Są wśród nich zarówno ci, którzy już skutecznie pełnili te funkcje, jak i wielu nowych, często młodych ludzi, pragnących służyć swym lokalnym społecznościom. Chcemy, aby w samorządach wszystkich szczebli było jak najwięcej osób kompetentnych, uczciwych, potrafiących wsłuchiwać się w oczekiwania swych współmieszkańców i rozumiejących potrzeby ludzi, których będą reprezentować.

Wszystkich kandydatów Prawa i Sprawiedliwości łączy program samorządowy adresowany do wszystkich ludzi, nastawiony na rozwiązywanie ich codziennych problemów, niezależnie od miejsca ich występowania. Polska równych szans to kraj, który nie może być podzielony na obszary coraz bogatsze i pozostające w tyle – najczęściej małe miasta i wsie. Dla przedstawionej w programie polityki rozwoju ważne są wszystkie regiony, wszystkie gminy i miejscowości.

Rozwinięciem ogólnopolskiego programu samorządowego jest 16 propozycji programów wojewódzkich. W ten sposób rozpoczynamy debatę samorządową, do udziału której zapraszamy wszystkich mieszkańców regionu.

Aktualne uwarunkowania rozwoju regionu

Rozwój naszego województwa, podobnie jak i innych polskich regionów, w najbliższym okresie nadal będzie zdeterminowany przez procesy związane z funkcjonowaniem Polski w Unii Europejskiej.

Mimo płynących do regionu środków z Funduszy Spójnościowych nasilają się procesy polaryzacyjne. Silne ośrodki i obszary zdolne do uczestnictwa w konkurencji wzmacniają się w regionie, a proces marginalizacji obszarów opóźnionych w rozwoju nasila się. Procesom tym towarzyszy zjawisko przemieszczania się ludności, które ma w naszym regionie wymiar negatywny.

Taki stan wymusza działania na rzecz równoważenia rozwoju, szczególnie w sferze podziału dóbr oraz eliminacji barier, szczególnie ze względu na specyfikę gospodarczą województwa kujawsko-pomorskiego. Bardzo duża rola sektora rolniczego, sąsiedztwo lepiej nasyconych kapitałowo, technologicznie i intelektualnie województw wymuszają działania na rzecz poprawy jego konkurencyjności, która obecnie nie jest zadowalająca. Liczba ośrodków innowacji i przedsiębiorczości jest wielokrotnie mniejsza niż w województwach w tym zakresie przodujących. Średnie wynagrodzenie znacząco odbiega od średniej krajowej i jest jednym z najniższych w kraju; a istniejące firmy koncentrują się przede wszystkim w dużych ośrodkach miejskich, co jest niekorzystne dla rozwoju obszarów wiejskich.

Aby sprostać konkurencji innych, zarówno polskich jak i europejskich regionów oraz przeciwdziałać odpływowi kadr, województwo kujawsko-pomorskie musi stać się regionem konkurencyjnym, o wykwalifikowanej sile roboczej, sprawnym zapleczu naukowo-badawczym a także dobrej infrastrukturze technicznej i społecznej, czego przez ostatnie lata wciąż nie udało się osiągnąć.

Czynnikami określającym pozycję regionu oraz jego możliwości konkurencyjne jest jego położenie w zasięgu dwóch korytarzy transportowych, łączących Półwysep Skandynawski z Europą Południową oraz Europę Zachodnią z Rosją i Ukrainą. Mają one kluczowe znaczenie dla integracji Polski z Unią Europejską, stanowiąc część rozszerzenia Transeuropejskiej Sieci Transportowej na kraje Europy Środkowej i Wschodniej.

W tym kontekście istotne znaczenie dla przyspieszenia rozwoju województwa mają obszary, których osiami komunikacyjnymi są autostrada A1 i drogi ekspresowe S5 i S10.

Duże znaczenie w rozwoju odgrywać będzie oczywiście rolnictwo, ale także turystyka. Zatem zasadę kształtowania przestrzeni musi stanowić rewitalizacja zagospodarowania turystycznego, korelowana z ochroną cennych walorów środowiska przyrodniczego.

Realizacja Programu wyborczego PiS na lata 2006–2010 w kontekście zerwania koalicji przez PO-PSL w trakcie trwania kadencji i ich późniejszych rządów

Po wyborach w 2006 roku powstała szeroka koalicja PO-PiS-PSL-Samoobrona. Tak szeroki skład koalicji był podyktowany koniecznością odsunięcia od władzy nieudolnej ekipy SLD, która rządziła nieprzerwanie województwem od jego powstania.

Na podstawie programu PiS powstał program sejmikowej koalicji na cztery lata. Głównym założeniem programu było oddanie jak największej ilości decyzji w ręce samorządów lokalnych i pozostawienie samorządowi województwa tylko koordynacji inwestycji rozwojowych w regionie.

Niestety udało się to zamierzenie zrealizować tylko częściowo. Po początkowych konsultacjach z władzami samorządowymi niższego szczebla (za czasów gdy byliśmy w koalicji) zmieniono formułę i wiele kolejnych decyzji było już podejmowanych arbitralnie.

Z naszego programu wyborczego udało się zrealizować Fundusz Wsparcia dla najuboższych gmin w województwie czy Program Renowacji Zabytków, dzięki któremu udało się odrestaurować między innymi wiele kościołów.

Klub od początku kadencji skoncentrował się na pracy w komisjach merytorycznych Sejmiku. Przewodniczenie większości Komisji zaowocowało zdecydowanym wzrostem ich znaczenia dla funkcjonowania Urzędu Marszałkowskiego. Dzięki temu ich postulaty wynikające ze spotkań z ogromną ilością podmiotów wszystkich typów z całego województwa, stały się pewną przeciwwagą dla arbitralnych, często politycznych decyzji Zarządu.

W każdym powiecie udało się zrealizować wiele inwestycji dzięki środkom Urzędu i środkom z UE. Za to, że trafiły tam gdzie powinny należy podziękować lokalnym władzom samorządowym, a także reprezentującym powiaty radnym sejmikowym, którzy starali się dbać by ich powiaty rozwijały się wraz z rozwojem regionu. Oczywiście można byłoby je jeszcze lepiej rozdysponować gdyby decyzje były pozbawione tła politycznego.

Niestety wciąż wiele z naszych założeń programowych nie zostało zrealizowanych. Wciąż wiele jest do zrobienia w dziedzinie ściągania inwestycji do regionu i obsługi inwestora, służby zdrowia, infrastruktury transportowej czy rozwoju bazy sportowej. Niestety polityczne ambicje i personalne rozgrywki w PO doprowadziły do jednostronnego zerwania dobrze funkcjonującej koalicji.

Przez ostatni rok wiele spraw mogło być załatwionych a decyzji podjętych. Jednak brak współpracy w sejmiku po zerwaniu koalicji przez Platformę spowodował, że ostatni rok był raczej czasem dotrwania do końca kadencji i realizacji lokalnych politycznych ambicji za pomocą Funduszy Urzędu niż podejmowania jakichkolwiek trudnych lecz niezbędnych decyzji – chociażby w dziedzinie służby zdrowia czy infrastruktury (np. wciąż nie mamy żadnych połączeń z Warszawą czy innymi portami węzłowymi).

Do każdej gminy (prowadziliśmy politykę wymazywania białych plam), do każdego powiatu trafiły środki z województwa ale oczywiście mogło ich trafić więcej i mogły być jeszcze lepiej ukierunkowane. Jeśli dalej polityka będzie brała górę nad samorządowym rozsądkiem to będzie coraz gorzej w miarę gdy środków zewnętrznych będzie ubywało. Pozostaje liczyć, że dobrze rozumiany interes lokalnych społeczności zwycięży nad politycznym rozdawnictwem, które może skończyć się ostateczną zapaścią zarówno na poziomie kraju jak i samorządowego województwa zwłaszcza w kontekście coraz większego długu publicznego i ograniczenia w najbliższej przyszłości polityki spójności UE.

Sytuacja społeczno-gospodarcza regionu

Ciągle zasadniczym problemem społecznym rzutującym na rozwój województwa jest niezmiennie wysoka stopa bezrobocia. Praktycznie żadne z celów zawartych w założeniach Strategii Rozwoju Województwa do 2010 roku nie zostały zrealizowane.

Strategia zakładała:

- ograniczenie bezrobocia do poziomu nie wyższego niż przeciętny w kraju;
- istotne zmniejszenie przestrzennego zróżnicowania bezrobocia;
- istotne zmniejszenie liczby długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych;
- istotne zmniejszenie udziału bezrobotnych z terenów wiejskich w ogólnej liczbie bezrobotnych.

Tymczasem opierając się na danych statystycznych na koniec czerwca 2010:

- utrzymuje się wysoka stopa bezrobocia – 15,1% (przy średniej krajowej 11,6%); w tym czasie jedynie w dwóch największych miastach stopa bezrobocia była niższa niż średnia krajowa;

- nadal wysoki poziom bezrobocia wśród kobiet – 54,1% ogółu bezrobotnych;
- bardzo znaczący udział ludzi młodych wśród bezrobotnych – osoby w wieku do 24. roku życia stanowią 22,3% ogółu bezrobotnych;
- nadal duży udział wśród bezrobotnych osób długotrwale bezrobotnych (48%) i wielokrotnie bezrobotnych;
- niski poziom kwalifikacji zawodowych bezrobotnych – coraz więcej bezrobotnych w województwie kujawsko-pomorskim legitymuje się wykształceniem nie wyższym niż zasadnicze zawodowe (ok. 73%).

Należy zatem stwierdzić, że ostatnie cztery lata w minimalnym stopniu przyczyniły się do poprawy stanu bezrobocia. Nadal utrzymują się wszystkie negatywne czynniki wpływające na przestrzenne zróżnicowanie bezrobocia, liczbę długotrwale bezrobotnych oraz udział bezrobotnych z terenów wiejskich.

Szczególnie niepokojącym zjawiskiem jest trwale utrzymujące się ogromne zróżnicowanie bezrobocia w ujęciu przestrzennym (względnie niskie bezrobocie w Bydgoszczy i Toruniu, strukturalne bezrobocie na ścianie zachodniej województwa).

Powyższe zjawiska dowodzą, że w obszarze zwalczania bezrobocia założenia Strategii zawarte w jej celu głównym: *poprawy konkurencyjności województwa oraz spójności społeczno-gospodarczej i przestrzennej obszaru*, pozostają nadal aktualne, a dotychczasowe władze wojewódzkie zrobiły w tej dziedzinie niewiele.

Na koniec marca 2010 roku województwo kujawsko-pomorskie zamieszkiwało 2069,2 tys. osób, tj. prawie tyle samo, co pod koniec 2005 roku. Szacuje się, że w 2020 roku w województwie będzie mieszkało już tylko 2030,3 tys. osób, a w 2030 roku – 1949,2 tys. osób.

W województwie kujawsko-pomorskim od wielu lat obserwowany jest stały spadek udziału ludności miejskiej w ogólnej liczbie mieszkańców. W stosunku do 2004 roku liczba mieszkańców miast zmniejszyła się o ok. 17 tys., a w stosunku do 2000 roku – o ok. 31 tys. Główną przyczyną tego jest przenoszenie się bogatszych mieszkańców miast na tereny podmiejskie. Powyższa spadkowa tendencja, obserwowana w ostatnich latach, występowała głównie w czterech największych miastach województwa.

Najistotniejszy problem demograficzny to jednak obserwowane w ostatnich latach niepokojące starzenie się społeczeństwa. Na koniec 2008 roku liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, tj. do 17. roku życia, zmniejszyła się w stosunku do 2004 roku o ok. 40 tys. osób tj. o 9%, a w stosunku do 2000 roku aż o 108 tys. osób czyli o ponad 25% !!!

W tym samym czasie liczba ludności w wieku produkcyjnym rośnie dużo wolniej (wzrost o ok. 18 tys w ciągu ostatnich pięciu lat tj. o ok. 1,4%).

Z kolei liczba osób w wieku poprodukcyjnym ciągle rośnie – w porównaniu z rokiem 2004, wzrosła o ponad 7%, a z 2000 – o prawie 12,0% (32 tys. osób).

Kolejnym negatywnym zjawiskiem obserwowanym w strukturze demograficznej województwa kujawsko-pomorskiego jest znaczny ciągły odpływ jego statych mieszkańców. Ujemne saldo migracji trwa przez wszystkie ostatnie lata.

Przedstawione powyżej niepokojące zjawiska demograficzne mają bezpośredni, negatywny wpływ na ogólną sytuację społeczno-gospodarczą województwa.

Systematyczne zmniejszanie się potencjału ludnościowego największych miast województwa przyczynia się niewątpliwie do osłabienia ich roli jako centrów przemysłowo-handlowych.

Ponadto znaczny wzrost migracji, w przeważającej części dotyczący osób, stanowiących wykwalifikowane kadry, jest czynnikiem, który bez wątpienia ma negatywny wpływ na tempo rozwoju gospodarczego województwa.

Odnotowywane w województwie ujemne saldo migracji ma dwojaki wpływ na rynek pracy. Z jednej strony świadczy o znacznej mobilności przestrzennej ludności, skłonności do poszukiwania pracy nawet w dużej odległości od obecnego miejsca zamieszkania. Sytuacja ta zapobiega znacznemu wzrostowi bezrobocia oraz wszystkim negatywnym konsekwencjom społecznym i gospodarczym tego zjawiska. Z drugiej jednak strony omawiany proces pozbawia region istotnej liczby najbardziej wartościowych, z punktu widzenia rozwoju gospodarczego, mieszkańców. Emigranci wykazują się bowiem inicjatywą i ponosząc koszty migracji, podejmują ryzyko – wykazują się cechami pożądanymi w gospodarce rynkowej.

Ujemne saldo migracji w dłuższej perspektywie skutkować będzie osłabieniem potencjału rozwojowego regionu, co stwarza niebezpieczeństwo marginalizacji województwa.

Część dróg województwa znajduje się nadal w katastrofalnym stanie technicznym i uległa eksploatacyjnemu zużyciu, a jeszcze większa część znajduje się na poziomie ostrzegawczym, wymagającym zaplanowania i natychmiastowego remontu nawierzchni. Negatywnie na stan dróg odbił się brak nadzoru nad wykonawcami remontów w bieżącej kadencji Zarządu, co zostało udowodnione.

Drogi te są słabo przystosowane do obecnego natężenia ruchu i z tego też względu występuje na nich przerażająco niski poziom bezpieczeństwa. Dodatkowo niedostateczne odseparowanie sieci drogowej od osiedli ludzkich, w tym

przede wszystkim brak obwodnic, jest poważną przyczyną licznych utrudnień w codziennym funkcjonowaniu tych osiedli.

Podobna sytuacja występuje w transporcie oraz infrastrukturze kolejowej. Tylko nieliczne linie kolejowe na terenie województwa spełniają wymogi techniczne dla poruszania się po nich nowoczesnych pojazdów szynowych, zwłaszcza szybkich pojazdów transportu pasażerskiego. Uruchamianie kolejnych w obrębie województwa połączeń o znaczeniu regionalnym trwa bardzo wolno.

Zły stan techniczny szlaku kolejowego, łączącego Bydgoszcz z Toruniem, ogranicza dostępność ich zasobów dla mieszkańców oraz hamuje integrację społeczną i funkcjonalno-przestrzenną tych miast. Projekt BiT City jest wciąż tylko projektem.

Ponadto konkurencyjność transportu drogowego wyłącza z użytkowania niektóre odcinki linii kolejowych, podważając celowość ich utrzymywania w gotowości eksploatacyjnej.

Złemu stanowi dróg i linii kolejowych towarzyszą zaniedbania i opóźnienia w remoncie oraz budowie obejść drogowych dla ruchu tranzytowego, brak przepraw przez rzeki, wiaduktów, tras średnicowych.

Zarząd nie zrealizował wielu inwestycji związanych z przebudową dróg wojewódzkich. Niestety, realia finansowania oraz czasochłonność, związana z przygotowaniem niezbędnej dokumentacji, spowodowała ich przesunięcie na kolejną kadencję.

Ogromnym problemem jest niewystarczające zagospodarowanie portu lotniczego w Bydgoszczy. Brak połączeń lotniczych z dużymi portami przesiadkowymi (w tym z Warszawą) oraz z innymi polskimi miastami ogranicza możliwość jego włączenia do europejskich sieci transportu lotniczego, pomniejsza lokalizacyjną atrakcyjność aglomeracji Bydgoszczy i Torunia oraz całego regionu w kraju i Europie.

W regionalnych opracowaniach uwarunkowania rozwoju turystyki na terenie województwa oceniane są jako korzystne w skali kraju, jednak należy podkreślić, że wiele województw notuje uwarunkowania znacznie korzystniejsze, wskutek czego są w stanie skutecznie rywalizować z województwem kujawsko-pomorskim pod względem oferty turystycznej.

Na tle innych województw zarówno walory przyrodnicze, jak i kulturowe województwa kujawsko-pomorskiego generalnie są oceniane jedynie jako przeciętne. Do kategorii „obszarów turystyczno-wypoczynkowych o wybitnych walorach turystycznych” zalicza się tylko niewielkie obszary w dolinie Brdy, Borach Tucholskich, na Pojezierzu Brodnickim, w dolinie Wisły oraz na Pojezierzu Gnieźnieńskim i Ku-

jawskim; a do obszarów o mniejszym znaczeniu zalicza się większe powierzchnie Borów Tucholskich, dolin: Brdy, Drwęcy i Wisły, części Pojezierza Gnieźnieńskiego i Kujawskiego.

W skali całego kraju nie dostrzega się roli i znaczenia szeregu miejscowości, które w skali województwa uznawane są za miejscowości o znaczeniu podstawowym dla organizacji turystyki, np. Brodnica, Tuchola, Przyjezierze, Tlen (w skali kraju ich znaczenie określa się jako małe).

Przedstawione oceny potwierdza znikomy udział województwa w obsłudze turystów zagranicznych, co lokuje kujawsko-pomorskie w grupie województw o najniższym udziale (12–14 lokata) i świadczy o braku wizerunku regionu jako obszaru atrakcyjnego turystycznie.

Pomimo relatywnie dobrej dostępności komunikacyjnej województwa w układzie międzyregionalnym, istnieją poważne ograniczenia w eksploatacji jego walorów turystycznych.

Przede wszystkim wynika to ze złej jakości infrastruktury drogowej i kolejowej, rzadkiej sieci dróg w części regionu, ze zbyt małej liczby połączeń w publicznym transporcie międzyregionalnym i ciągle małej liczby lokalnych połączeń kolejowych (co wpływa także na mobilność mieszkańców województwa i ogranicza np. wypoczynek weekendowy).

Ciągle szczególnie niekorzystnie na tle regionu należy ocenić dostęp do Borów Tucholskich – rejonu najcenniejszego dla turystyki pobytowej.

Analiza SWOT: Atuty i problemy rozwojowe województwa

ZASOBY LUDZKIE:

Mocne strony:

- Młode i wykształcone społeczeństwo;
- Wysoka aktywność mieszkańców;
- Dobra baza edukacyjna i akademicka;
- Korzystna struktura demograficzna;
- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego;
- Stosunkowo wysoki poziom bezpieczeństwa publicznego;
- Duża liczba studiujących.

Słabe strony:

- Niski poziom wykształcenia ludności zamieszkującej obszary wiejskie;
- Wysoki udział młodzieży i długotrwale bezrobotnych w populacji osób bezrobotnych;
- Wysoki poziom bezrobocia;
- Ograniczony dostęp do infrastruktury społeczeństwa informacyjnego;
- Liczne grupy i środowiska zagrożone marginalizacją;
- Trudne warunki mieszkaniowe ludności;
- Niski poziom zdrowotności mieszkańców;
- Niedostosowanie oferty i procesu kształcenia do wyzwań i potrzeb nowoczesnego społeczeństwa;
- Dominacja pasywnych form ograniczania bezrobocia nad aktywnymi;
- Przystarzała baza szkolno-edukacyjna;
- Niski poziom kapitału społecznego.

Szanse:

- Rosnący poziom ogólnego wykształcenia ludności, dający podstawę do budowania gospodarki opartej na wiedzy;
- Szybko rozwijający się sektor kształcenia na poziomie wyższym;
- Dostosowanie kształcenia do nowych wyzwań i wymagań rynku pracy;
- Zwiększający się dostęp do europejskiego rynku pracy;
- Prowadzenie aktywnej polityki rynku pracy na poziomie lokalnym i regionalnym;
- Rozwój infrastruktury i usług społeczeństwa informacyjnego;
- Wzrost popularności elastycznych form zatrudnienia;
- Wzrost świadomości w zakresie konieczności pogłębiania wiedzy i podnoszenia kwalifikacji;
- Rozwój instytucji szkoleniowych oraz innych jednostek wspierających rynek pracy;
- Integracja europejska.

Zagrożenia:

- Drenaż wykwalifikowanych kadr;
- Utrzymanie się dotychczasowych niekorzystnych tendencji demograficznych;
- Utrwalenie się zjawisk długotrwałego bezrobocia oraz ubóstwa i wykluczenia społecznego;
- Pogarszanie się warunków edukacyjnych na terenach wiejskich;
- Utrwalenie się niekorzystnego stanu wysokiego udziału osób nieaktywnych zawodowo;

- Nierówny dostęp do edukacji i rynku pracy;
- Przyspieszone tempo wypadania z użytkowania znacznej części zasobów mieszkaniowych, wskutek ich fizycznego zużycia.

GOSPODARKA:

Mocne strony:

- Wysoka atrakcyjność inwestycyjna;
- Duża przedsiębiorczość i aktywność mieszkańców regionu;
- Rozwinięte zaplecze naukowe;
- Aktywne instytucje otoczenia biznesu;
- Potencjał turystyczny i uzdrowiskowy;
- Ponadprzeciętna wydajność gospodarstw rolnych;
- Baza surowcowa i potencjał przetwórstwa środków spożywczych;
- Zróżnicowana i dynamiczna gospodarka;

Słabe strony:

- Mało atrakcyjna formuła zagospodarowania obiektów zabytkowych.
- Dysproporcje w efektywności gospodarki w poszczególnych częściach województwa;
- Niski udział przedsiębiorstw innowacyjnych w gospodarce regionu;
- Brak powiązań nauki z gospodarką;
- Niski stopień powiązań kooperacyjnych;
- Niewystarczająca oferta około biznesowa;
- Brak dużych, zwartych i wyposażonych w media terenów inwestycyjnych;
- Niski poziom nakładów firm na inwestycje;
- Niedostosowany do wymagań standard bazy turystycznej i uzdrowiskowej;

Szanse:

- wrozenie regionalnych systemów innowacyjnych, opartych na współpracy regionalnych instytucji akademickich i naukowo-badawczych z lokalną gospodarką;
- Wzrost nakładów inwestycyjnych na działalność innowacyjną;
- Wysoka aktywność innowacyjna w jednostkach samorządu terytorialnego;
- Zainteresowanie inwestorów rozwojem turystyki kulturowej i przyrodniczej;
- Budowa gospodarki opartej na wiedzy;
- Aktywność regionu na forum międzynarodowym;
- Integracja europejska.

Zagrożenia:

- Osłabienie konkurencyjności regionu pod względem inwestycyjnym spowodowane niskim poziomem rozwoju zasobów ludzkich i warunków rozwoju przedsiębiorczości;
- Niski popyt na badania i innowacje;
- Upadek podmiotów niekonkurencyjnych;
- Mały postęp w realizacji zadań infrastruktury technicznej, głównie transportowej.

INFRASTRUKTURA I ŚRODOWISKO:

Mocne strony:

- Duża gęstość sieci drogowej i kolejowej;
- Bogate zasoby dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego;
- Duże i różnorodne obszary prawnie chronione;
- Potencjał przyrodniczy stanowiący bazę dla turystyki;
- Dobre naturalne warunki rozwoju transportu rzecznoego;
- Port Lotniczy w Bydgoszczy;
- Dobry przestrzennie wewnątrzregionalny układ komunikacyjny.

Słabe strony:

- Niski poziom urbanizacji i niewystarczający rozwój miast warunkujący pełnienie przez nie funkcji ponadregionalnych;
- Fatalny stan techniczny większości dróg;
- Brak modernizacji infrastruktury kolejowej;
- Niewystarczające wyposażenie województwa w infrastrukturę ochrony środowiska;
- Słaba spójność komunikacyjna ośrodków centralnych regionu Bydgoszczy i Torunia;
- Nierozwinięta sieć nowoczesnej infrastruktury technicznej w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich;
- Słaba dostępność komunikacyjna regionu;
- Niska drożność komunikacyjna wewnątrz regionu;
- Niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- Znaczne zanieczyszczenie wód powierzchniowych;
- Przetarzały i zdegradowany system melioracji i urządzeń wodnych;
- Słabo rozwinięta infrastruktura gospodarki odpadami;

- Znaczna ilość zdegradowanych i niezagospodarowanych terenów poprzemysłowych;
- Niedobór mieszkańców w większości miast.

Szanse:

- Modernizacja układu dróg i linii kolejowych;
- Rozbudowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy;
- Ochrona zlewni wód, szczególnie powyżej ujęć wody pitnej;
- Wykorzystanie dostępnych środków unijnych na rozbudowę i modernizację infrastruktury komunikacyjnej, ochrony środowiska i ekonomicznej;
- Wzrastająca świadomość władz i mieszkańców regionu w zakresie ochrony środowiska naturalnego;
- Rozwój odnawialnych źródeł energii.

Zagrożenia:

- Niewystarczająca ilość środków krajowych i regionalnych na budowę kluczowej infrastruktury transportowej w regionie;
- Postępująca degradacja dróg i obiektów mostowych na wszystkich kategoriach dróg;
- Kumulacja braków w infrastrukturze;
- Utrzymywanie się barier rozwoju ruchu drogowego;
- Nasilające się konflikty społeczne i ekologiczne, związane z lokalizacją kluczowych inwestycji transportowych;
- Trudności regionu w osiągnięciu norm i standardów unijnych, związanych z ochroną środowiska naturalnego;

ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH:

Mocne strony:

- Dobre warunki glebowe i klimatyczne oraz znaczący potencjał produkcji rolnej;
- Słabo zdegradowane środowisko przyrodnicze;
- Bardzo wysoka kultura rolna;
- Stosunkowo dobrze rozwinięty przemysł przetwórczy.

Słabe strony:

- Niewystarczająco rozwinięta samoorganizacja producentów rolnych;
- Niska opłacalność produkcji rolniczej i trudności w zbyciu;

- Niedobór wody w okresie wegetacji, wynikający z niskich opadów atmosferycznych, nieskuteczności systemów melioracyjnych oraz niewystarczającej naturalnej retencji wód.

Szanse:

- Korzystne warunki dla rozwoju rolnictwa ekologicznego;
- Rozwój pozarolniczej działalności gospodarczej na terenach wiejskich;
- Rozwój instytucji rynku rolnego;
- Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego.

Zagrożenia:

- Polityka rolna Unii Europejskiej;
- Pogłębianie się niekorzystnych tendencji demograficznych.

Wizja rozwoju województwa do 2020 roku

Województwo kujawsko-pomorskie 2020 roku to region konkurencyjny, spójny, dostępny dla osób z zewnątrz i jego mieszkańców, region czystego środowiska, ekologicznych produktów, wysokiej jakości życia, rozwoju opartego na wiedzy, umiejętnościach i aktywności obywateli oraz ich samorządowej reprezentacji, silnej i różnicowanej gospodarki, partnerskiej współpracy, atrakcyjnej i spójnej przestrzeni.

Region konkurencyjny:

- stwarzający wszechstronne możliwości rozwoju, zwłaszcza osobom przedsiębiorczym, wykształconym i kreatywnym;
- posiadający sprawny system transferu, promocji innowacji oraz postaw innowacyjnych;
- cechujący się znacznym udziałem produkcji dóbr i usług o wysokiej wartości dodanej, konkurencyjnych na rynkach krajowych i zagranicznych;
- zdolny do pełnego wykorzystania potencjału województwa;
- dysponujący dobrze zorganizowaną, efektywną i działającą w sposób przejrzysty administracją publiczną, ukierunkowaną na trwały rozwój społeczno-gospodarczy;
- mający jednoznacznie pozytywny wizerunek.

Region spójny:

- umożliwiający wszechstronny rozwój i ciągłe podnoszenie poziomu wykształcenia oraz kwalifikacji;
- zintegrowany społecznie, otwierający możliwości godnej egzystencji i poprawy sytuacji osób, które z różnych względów znajdują się w trudnym położeniu życiowym;
- zapewniający wysoki poziom bezpieczeństwa zdrowotnego, socjalnego i publicznego;
- odznaczający się silnymi postawami obywatelskimi, sprzyjający rozwijaniu aktywności społecznej;
- rozwijający się równomiernie na wsi i w mieście, na zachodzie i wschodzie województwa;
- zapewniający równe szanse rozwoju naukowego i zawodowego kobietom i mężczyznom, młodzieży pochodzącej z bogatych i biednych rodzin.

Region dostępny:

- dobrze powiązany z otoczeniem zewnętrznym poprzez zintegrowany regionalny system transportowy;
- zapewniający wysoki standard życia;
- oferujący wyrównany dostęp do wysokiego poziomu świadczeń i usług.

Bieżące zarządzanie województwem

Podstawowe normy:

- **równość w traktowaniu partnerów samorządowych** niezależnie od opcji politycznej wójtów, starostów, prezydentów czy burmistrzów. Konsultacje z samorządami niższych szczebli wszystkich decyzji ich dotyczących;
- **jawność decyzji przy podziale środków wojewódzkich** (w tym unijnych), dostęp do pełnej informacji dla mediów i samorządów oraz wszystkich zainteresowanych;
- **niezawisłość przy podejmowaniu decyzji**, która powinna wynikać z braku jakichkolwiek zależności między podejmującym decyzję a jej podmiotem;
- **obiektywizm przy decyzjach** dotyczących zatrudnienia, kontraktów czy przyznawania nagród i wyróżnień dla pracowników samorządu i jednostek zależnych.

Zasady i kierunki działań

Współpraca z samorządami

Jedynie w ścisłej współpracy z samorządami lokalnymi niższych szczebli, istnieje szansa na wsparcie rzeczywiście najważniejszych kierunków rozwoju województwa, rozumianego jako każda pojedyncza gmina, miasto czy wieś oraz jako spójna całość. W tym celu niezbędne są konsultacje z przedstawicielami samorządów lokalnych mające na celu bieżące opiniowanie kierunków rozwoju województwa i efektywności inwestowania środków europejskich.

Gospodarka

Samorząd Województwa musi wykorzystać cały swój potencjał, aby wesprzeć rozwój gospodarczy regionu m.in. poprzez skoordynowanie prac nad planowaniem przestrzennym, stworzenie programu rozwoju infrastruktury drogowej, energetycznej, wodno-kanalizacyjnej, telekomunikacyjnej i informatycznej województwa, zwiększenie systemu wsparcia dla małych i średnich przedsiębiorstw m.in. poprzez wzmocnienie funduszy poręczeń kredytowych i doradztwa w zakresie pozyskiwania środków europejskich. Należy przygotować program powstawania i optymalizacji efektów działań inkubatorów przedsiębiorczości, parków technologicznych i stref gospodarczych. Jako priorytet należy przyjąć wspieranie placówek naukowo-badawczych, których prace mogą przynieść wzrost potencjału gospodarczego regionu, a co za tym idzie bogactwa jego mieszkańców i województwa jako jednostki samorządowej.

Regionalny Program Operacyjny – obecnie i w przyszłości

Obecny okres programowania jest podstawą wydatkowania w naszym województwie 930 mln Euro, które, jeżeli mają zostać wykorzystane, muszą być głównie skonsumowane przez nasze samorzady lokalne. Nie są to oczywiście jedyne środki europejskie możliwe do absorpcji w naszym województwie – ta kwota jest jednak zagwarantowana i należy ją dobrze wydatkować. RPO wymaga bieżących konsultacji z samorządami tak aby wydatkowanie środków było optymalne i efektywne. Należy istotniej zróżnicować poziom dofinansowania w zależności od poszczególnych typów projektów jak i rodzajów beneficjentów. Zdecydowanie należy zwiększyć pulę środków na infrastrukturę transportową. Należy skoncentrować się na aglomeracjach w taki sposób, aby powiązać je z pozostałymi miastami w regionie i mniejszymi ośrodkami. Niezbędne jest ostateczne podjęcie

decyzji o obszarach metropolitalnych w województwie (lub ich braku) i skorygowanie RPO pod tym kątem.

Wsparcie najuboższych gmin

Praktyka pokazuje, że najubożsi nadal korzystają ze środków rozwojowych najmniej i niezbędne jest dalsze wsparcie kapitałowe tych gmin przy pozyskiwaniu przez nie środków strukturalnych. Pieniądze na ten cel powinny pochodzić z zaoszczędzonych środków własnych województwa.

Ochrona Zdrowia

Niezbędna jest spójna polityka województwa, konsolidująca wielość publicznych podmiotów występujących na rynku. W miejsce rywalizacji – współpraca przy restrukturyzacji jednostek w ramach specjalnie stworzonego zespołu merytorycznego, składającego się z przedstawicieli samorządów – właścicieli jednostek medycznych. Stworzenie sieci szpitali, profilowanie działalności publicznej służby zdrowia tak, by była komplementarna. Wreszcie doprowadzenie do stanu, gdy sytuacja ekonomiczna właściciela (poszczególnych samorządów) nie będzie wpływała na sytuację jednostek ochrony zdrowia. Rozważenie przejęcia zadłużonych placówek od jednostek samorządu, które sobie nie radzą, po to, by stworzyć spójną sieć placówek w województwie.

Kultura

Należy zwiększyć wsparcie dla najważniejszych imprez kulturalnych w regionie oraz tych, które realnie promują region w Polsce i na świecie. Doprowadzenie do sytuacji, gdy część przedstawień festiwalowych odbywa się w innych miastach regionu niż wiodące. Zdecydowane wsparcie edukacji artystycznej.

Sport

Konieczne jest opracowanie spójnych założeń wsparcia sportu kwalifikowanego i młodzieżowego. Skoordinowanie inwestycji infrastrukturalnych tak, by województwo miało pełną ofertę organizacji imprez sportowych i jednocześnie, aby zmaksymalizować wykorzystanie obiektów sportowych. Niezbędne są preferencje inwestycyjne dla wsi i miasteczek w aspekcie dostępności do bazy umożliwiającej aktywność fizyczną. Promowanie sportowców uzyskujących najwyższe osiągnięcia w kraju i na świecie. Wsparcie wszelkich inicjatyw zwiększających liczbę godzin, w których młodzież będzie korzystała z obiektów sportowych pod opieką fachowców, zajmujących się wychowaniem fizycznym.

Bezpieczeństwo

Konieczne jest wsparcie wszelkich działań samorządowych oraz instytucji pozarządowych, działających na rzecz poczucia bezpieczeństwa obywateli, przeciwdziałania rozpowszechnianiu się przemocy w rodzinie i innych patologii społecznych oraz promujących zasadę zera tolerancji dla łamania prawa. Tworzenie i wspieranie systemów ochrony obywatelskiej. Wspieranie wszelkiej aktywności, zapewniającej młodzieży starszej zajęcia popołudniowe oraz wyjazdy dla młodzieży trudnej i pochodzącej z rodzin patologicznych. Należy dofinansować programy zapewniające lepszy kontakt z dzielnicowymi, przedstawicielami straży miejskiej i innych służb mundurowych.

Strategiczne obszary rozwoju Województwa

ROLNICTWO:

Cel ogólny:

Rozwój obszarów wiejskich poprzez poprawę konkurencyjności sektora rolnego oraz życia na obszarach wiejskich.

Cel szczegółowy:

Poprawa konkurencyjności sektora rolnego

Sposób realizacji – działania:

- Poprawa poziomu wiedzy i kwalifikacji zawodowych osób zatrudnionych w rolnictwie;
- Finansowanie kosztów związanych z przejmowaniem i unowocześnianiem gospodarstw rolnych przez młodych rolników;
- Wsparcie finansowe produkcji wyrobów regionalnych, które mają szansę na sukces handlowy na rynku polskim i światowym;
- Wsparcie finansowe inwestycji, mających na celu modernizację technicznej infrastruktury produkcyjnej;
- Dostosowanie profilu, skali i jakości produkcji do potrzeb rynku;
- Poprawa bezpieczeństwa żywności, warunków utrzymania zwierząt oraz ochrona środowiska;
- Wsparcie przetwórstwa produktów rolnych;
- Działania informacyjne i promocyjne;

- Pomoc w świadczeniu usług doradczych na rzecz rolników;
- Koordynacja prac i nieodpłatne doradztwo przy tworzeniu strategii rozwoju, planów inwestycyjnych, planów zagospodarowania gmin wiejskich tak, by były zgodne z planami województwa;
- Pełna współpraca z Agencjami Rządowymi w celu poprawy infrastruktury na wsi, poprawienia funkcjonowania instytucji oświatowych i kulturalnych oraz ochrony środowiska i kształtowania krajobrazu;
- Współpraca z Izbami Rolniczymi w celu tworzenia grup producenckich.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Rozwój lokalnego przetwórstwa płodów rolnych, zwłaszcza dostarczanych przez rolnictwo niekonwencjonalne w takich gminach, jak np. Sępólno Krajeńskie, Kamień Krajeński, Kęsowo, Sośno, Gostycyn;
- Zmiana użytkowania gruntów niskiej przydatności dla produkcji rolnej m.in. w gminach powiatu brodnickiego, rypińskiego i lipnowskiego;
- Rozwój gospodarstw towarowych o wykształconej i zróżnicowanej specjalizacji np. Papowo Biskupie, Świecie n/Osą;
- Rozwój przetwórstwa specjalistycznego, np. zielarskiego, browarniczego, produkcji koncentratów spożywczych, m.in. powiaty: inowrocławski, mogileński, radziejowski.

Cel szczegółowy:

Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich

Sposób realizacji – działania:

- Promowanie dywersyfikacji działalności i tworzenie pozarolniczych źródeł dochodów w celu osiągnięcia zrównoważonego rozwoju ekonomiczno-społecznego obszarów wiejskich;
- Zaspokojenie potrzeb społecznych i kulturalnych mieszkańców wsi oraz promowanie obszarów wiejskich;
- Wsparcie finansowe inwestycji, mających na celu rozbudowę podstawowych elementów infrastruktury technicznej;
- Budowa parków i terenów zielonych w centrach wsi, gdzie jest małe zadrzewienie;
- Stymulowanie rynku produktów lokalnych i regionalnych, agroturystyki, handlu, doradztwa i usług;
- Odnowa wsi;

- Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Rozbudowa sieci wodociągowych w obszarze gmin wiejskich m.in.: Solec Kujawski, Chełmno, Więcbork, Skępe, Lubień Kujawski;
- Realizacja przydomowych oczyszczalni ścieków;
- Uporządkowanie gospodarki ściekowej w obszarze gmin wiejskich poprzez budowę oczyszczalni i sieci kanalizacyjnych dla miejscowości o zwartej zabudowie.
- Utworzenie programu dla gmin w ramach WFOŚiGW w celu tworzenia parków i zieleni w centrach wsi jako przestrzeni rekreacyjnej.

TURYSTYKA:

Cel główny:

Zwiększenie ruchu turystycznego poprzez podniesienie konkurencyjności i atrakcyjności turystycznej województwa.

Cel szczegółowy:

Rozwój produktu turystycznego województwa

Sposób realizacji – działania:

- Podnoszenie standardu bazy noclegowej;
- Rozwój ogólnodostępnego zagospodarowania i infrastruktury turystycznej, szczególnie szlaków pieszych, wodnych, rowerowych i samochodowych;
- Kreowanie i promocja produktów markowych;
- Rozwój bazy hotelowej o wysokim standardzie;
- Zwiększenie rangi uzdrowisk poprzez modernizację i rozwój bazy, zwiększenie zakresu świadczonych usług zdrowotnych oraz rozszerzenie profilu działalności;
- Tworzenie nowych uzdrowisk na bazie istniejących walorów naturalnych;
- Rozwój agroturystyki i turystyki wiejskiej;
- Rozwój rekreacji i wypoczynku sobotnio-niedzielnego;
- Wzmocnienie funkcji kulturowej miast;
- Zwiększenie roli głównych ośrodków w organizacji ruchu biznesowego i kongresowego;
- Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego dla zwiększenia ruchu krajoznawczego;

- Zagospodarowanie turystyczne istniejących i projektowanych zbiorników wodnych oraz naturalnych wód powierzchniowych dla wypoczynku i rozwoju sportów wodnych;
- Organizacja przewozów turystycznych na liniach kolejowych w obszarach atrakcyjnych, w tym wykorzystanie kolei wąskotorowych;
- Wprowadzenie ofert turystycznych zmierzających do wydłużenia sezonu;
- Obsługa turystyki pielgrzymkowej.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Zagospodarowanie szlaku wodnego Wisły przy wykorzystaniu walorów krajo-
brazowych i zasobów kulturowych miast nad nią położonych;
- Zagospodarowanie turystyczne brzegów oraz otoczenia Zbiornika Włocławskiego;
- Wspieranie dążeń na rzecz utworzenia uzdrowiska w oparciu o złoża wód
mineralnych o znaczeniu leczniczym w Maruszy koło Grudziądza;
- Wykorzystanie nieczynnej linii kolejowej Chełmża – Mefno jako trasy rowero-
wo-konnej;
- Wykreowanie produktu turystycznego wykorzystującego walory kulturowo-
przyrodnicze Kruszwicy i Nadgoplańskiego Parku Tysiąclecia.

Cel szczegółowy:

Dbłość o zasoby środowiska kulturowego i przyrodniczego

Sposób realizacji – działania:

- Uporządkowanie zagospodarowania przestrzennego w obszarach turystycz-
nych;
- Poprawa czystości wód powierzchniowych;
- Renowacja zasobów dziedzictwa kulturowego o szczególnym znaczeniu dla
turystyki.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Rewaloryzacja historycznych układów urbanistycznych: Torunia, Bydgoszczy,
Włocławka, Grudziądza, Chełmna, Nowego, Świecia, Koronowa, Nakła n/
Notecią, Solca Kujawskiego, Ciechocinka, Raciążka;
- Objęcie szczególną ochroną piastowskiego grodziska w Kałbusie;
- Konserwacja zespołów fortyfikacyjnych;
- Działania konserwatorskie w celu zachowania jednostkowych obiektów, ze-
społów dworsko-parkowych oraz obiektów techniki;

- Stała konserwacja odrestaurowanego zamku w Golubiu-Dobrzyniu.

Cel szczegółowy:

Stworzenie sprawnego systemu informacji turystycznej

Sposób realizacji – działania:

- Stworzenie ogólnodostępnej bazy informacji na temat miejsc noclegowych i obiektów turystycznych;
- Stworzenie scentralizowanego systemu informacji turystycznej z oddziałami w poszczególnych powiatach, ośrodkach i obszarach turystycznych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Tworzenie gminnych oraz powiatowych punktów informacji turystycznej.

Cel szczegółowy:

Promocja turystyczna regionu

Sposób realizacji – działania:

- Udział w imprezach promocyjnych;
- Opracowywanie oraz publikacja materiałów i wydawnictw promocyjnych;
- Promocja medialna, w tym zwłaszcza w aglomeracjach miejskich;
- Wykreowanie logo i hasła promocyjnego województwa;
- Stworzenie internetowego serwisu informacyjnego na temat turystyki w regionie;
- Promocja zagraniczna regionu;
- Współpraca z mediami regionalnymi w zakresie kreowania korzystnego wizerunku i promocji województwa.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Promocja specjalistycznych ofert turystycznych na przykład takich jak: muzeum archeologiczne w Biskupinie, kolejka wąskotorowa i muzeum kolejnictwa w Wenecji k/Żnina, międzynarodowy turniej rycerski na zamku w Golubiu-Dobrzyniu, festyn archeologiczny w Brodnicy;
- Wzmocnienie promocji tradycyjnych form turystyki oraz imprez folklorystyczno-kulturowych: m.in. międzynarodowe sptywy na Brdzie, Dni Borów Tucholskich, Dni Sępólna, Jesień na Pałukach.

Cel szczegółowy:

Kształcenie kadr dla turystyki

Sposób realizacji – działania:

- Kształcenie kadr na poziomie uczelni wyższych;
- Kształcenie kadr na poziomie średnich szkół zawodowych;
- Podnoszenie kwalifikacji osób związanych z turystyką;
- Stwarzanie korzystnych warunków dla nabywania umiejętności i uprawnień w zakresie świadczenia usług turystycznych.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA:

Cel główny:

Kompleksowa modernizacja i rozwój infrastruktury podstawowych gałęzi transportu oraz całego systemu transportowego. Realizacja powyższych założeń ma doprowadzić do zintegrowania infrastruktury wojewódzkiej z krajową i międzynarodową oraz zapewnić pełną dostępność transportu dla osób i towarów w całym regionie.

Cel szczegółowy:

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury drogowej

Sposób realizacji – działania:

- Modernizacja istniejących dróg wojewódzkich i lokalnych oraz obiektów inżynierskich;
- Rozbudowa i modernizacja sieci dróg wojewódzkich w miastach o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym;
- Działania w zakresie poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- Rozbudowa sieci dróg w regionach atrakcyjnych turystycznie;
- Budowa obejść drogowych;
- Przebudowa obiektów mostowych poprzez wzmocnienie istniejącej konstrukcji obiektu, podniesienie ich nośności, zmianę wyposażenia i gabarytów oraz ogólne odnowienie obiektów mostowych;
- Modernizacja podstawowych układów ulicznych w głównych miastach województwa z uwzględnieniem budowy parkingów;
- Poprawa dostępności ośrodka subregionalnego Tucholi.

Przykładowe, konkretne przedsięwzięcia:

- Budowa autostrady A1 (współpraca przy węzłach, zjazdach i siatce dojazdów);
- Przebudowa oraz budowa, łącznie z budową obejść drogowych, dróg ekspresowych S5 i S10;
- Budowa i modernizacja łącznika z budową obwodnic dróg krajowych nr 1, 10, 15, 25, 62, 67;
- Budowa mostu drogowego w Toruniu.

Cel szczegółowy:

Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kolejowej

Sposób realizacji – działania:

- Stworzenie optymalnych połączeń pasażerskich głównych miast województwa z większymi ośrodkami miejskimi w kraju;
- Zapewnienie optymalnych połączeń sezonowych z miejscowościami wypoczynkowymi;
- Utworzenie szybkich połączeń łączących Bydgosko-Toruński Obszar Metropolitalny – program BiT City;
- Modernizacja dworców w Bydgoszczy, Toruniu, Inowrocławiu, we Włocławku i w Grudziądzu;
- Wprowadzenie nowoczesnego i ekonomicznego taboru kolejowego;
- Wzrost bezpieczeństwa ruchu kolejowego oraz bezpieczeństwa przesyłek i pasażerów;
- Odtworzenie połączeń na trasach, gdzie została zachowana infrastruktura kolejowa.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Modernizacja linii nr 131 Chorzów – Batory – Tczew priorytetowo na odcinku od granic województwa do Inowrocławia i od Bydgoszczy przez Maksymilianowo do Tczewa;
- Modernizacja linii nr 18 Kutno – Piła na odcinku Toruń – Bydgoszcz;
- Modernizacja linii nr 353 Poznań – Skandawa na odcinku granica województwa – Toruń Wschód z przebudową odcinka Toruń Miasto – Toruń Wschodni z jednotorowego na dwutorowy;
- Rewitalizacja linii nr 209 Brodnica – Bydgoszcz;
- Modernizacja linii nr 231 Inowrocław Rąbinek – Mogilno;
- Modernizacja linii 356 Bydgoszcz – Szubin – Kcynia.

Cel szczegółowy:

Poprawa jakości usług transportu wodnego śródlądowego

Sposób realizacji – działania:

- Budowa zapory na Wiśle – stworzenie warunków do żeglugi śródlądowej;
- Stworzenie warunków żeglugowych trasy Odra – Warta – Noteć – Brda – Wisła;
- Przeprowadzenie prac regulacyjnych na drogach wodnych województwa, gwarantujących średnią głębokość tranzytową;
- Przebudowa i budowa kaskady oraz infrastruktury technicznej na śródlądowej drodze wodnej rzeki Wisły o znaczeniu międzynarodowym, co najmniej do IV klasy drogi wodnej;
- Ożywienie działalności portów śródlądowych, zlokalizowanych w pobliżu ważnych terminali kolejowych i drogowych (Bydgoszcz, Chełmno, Grudziądz, Toruń) poprzez utworzenie centrów logistycznych zorientowanych na szybką dystrybucję, składowanie, magazynowanie i usługi pomocnicze.

Cel szczegółowy:

Rozbudowa Portu Lotniczego w Bydgoszczy

Sposób realizacji – działania:

- Uruchomienie połączeń krajowych i międzynarodowych z dużymi portami przesiadkowymi;
- Budowa terminalu Cargo wraz z wyposażeniem;
- Budowa systemu dróg dla terminalu Cargo wraz z systemami przeładunkowymi;
- Uruchomienie połączeń autobusowych z dużymi miastami regionu do czasu uruchomienia połączeń szynowych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Modernizacja i rozważenie wydłużenia o 300 m drogi startowej oraz dróg kołowania wraz z oświetleniem osi pasa;
- Modernizacja i rozbudowa płyt postojowych samolotów wraz z oświetleniem i wykonaniem miejsca dla odladzania samolotów;
- Budowa stacji radarowej radaru zbliżenia oraz uruchomienie wieży kontroli ruchu lotniczego;
- Budowa remizy strażackiej dla jednostki ratowniczo-gaśniczej wraz z wyposażeniem;
- Wykonanie drogi patrolowej, modernizacja oświetlenia i monitoringu.

OCHRONA ŚRODOWSKA:

Cel szczegółowy:

Ochrona zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

Sposób realizacji – działania:

- Zachowanie istniejących rezerwatów przyrody i powiększanie ich obszaru;
- Opracowanie planów ochrony dla wszystkich rezerwatów i ich realizacja zgodnie z przyjętymi zasadami gospodarowania;
- Ukształtowanie spójnego przestrzennie systemu obszarów chronionych, tj. parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu;
- Powiększenie lub chociaż zachowanie istniejących parków krajobrazowych;
- Wyznaczenie nowych obszarów chronionego krajobrazu.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Utworzenie Pałuckiego Parku Krajobrazowego;
- Poszerzenie rezerwatu biosfery na obszarze Borów Tucholskich;
- Objęcie ochroną doliny dolnej Wisły;
- Scalenie obszarów prawnie chronionych doliny Noteci;
- Powiększenie Krajeńskiego Parku Krajobrazowego;
- Powiększenie obszaru funkcjonalnego Zielone Płuca Polski;
- Utworzenie Skępskiego Parku Krajobrazowego.

Cel szczegółowy:

Ochrona zasobów wodnych

Sposób realizacji – działania:

- Utrzymanie jakości czystych wód jezior i cieków;
- Poprawa jakości zanieczyszczonych wód, jezior i cieków;
- Likwidacja punktowych źródeł zanieczyszczeń wód;
- Ochrona i większe wykorzystanie zasobów wód mineralnych na potrzeby lecznictwa uzdrowiskowego;
- Likwidacja i rekultywacja składowisk odpadów stanowiących zagrożenie dla środowiska;
- Rekultywacja skażonych terenów po likwidowanych obiektach przemysłowo-składowych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Poprawa jakości wód rzek Wisły i Noteci;
- Rekultywacja Jeziora Rudnickiego Wielkiego;
- Przestrzeganie reżimów ochronnych terenów ponad zbiornikami wód podziemnych, w szczególności w rejonach: Bydgoszcz, Toruń, Włocławek, Grudziądz i Świecie;
- Poprawa jakości wód jezior najbardziej zanieczyszczonych, w szczególności: Głębooczka w Tucholi, Sępoleńskiego i Więcborskiego.

Cel szczegółowy:

Ochrona zasobów glebowych i leśnych

Sposób realizacji – działania:

- Eliminacja czynników degradacji i zanieczyszczenia gleb oraz naruszania stosunków wodnych;
- Zwiększenie lesistości obszaru województwa poprzez zalesienie gruntów najniższych klas bonitacyjnych, mało przydatnych dla gospodarki rolnej;
- Przeciwdziałanie procesom erozji gleb;
- Ochrona złóż surowców naturalnych przed nadmierną i nieracjonalną eksploatacją;
- Niedopuszczenie do dalszej eksploatacji złóż węgla brunatnego w południowej części województwa ze względu na ochronę wysokich walorów przyrodniczych i krajobrazowych;
- Edukacja ekologiczna na terenach parków krajobrazowych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Zalesienie gruntów o niskiej przydatności rolniczej, wyłączonych z produkcji rolnej;
- Wzmacnianie walorów ekologicznych lasów, w szczególności monokultur sosnowych na terenie Kotliny Toruńskiej;
- Dostosowanie składu gruntowego drzewostanów do siedliska glebowego, w szczególności drzewostanów sosnowych na obszarze Borów Tucholskich;
- Rozbudowa i odbudowa obiektów małej retencji wód, szczególnie w zlewniach rzek: Orli, Kamionki, Sępoleńki i Krówki;
- Modernizacja systemów melioracyjnych na Pojezierzu Chełmińskim.

Cel szczegółowy:

Ochrona powietrza i cech ekologicznych regionu

Sposób realizacji – działania:

- Wsparcie rozwoju transportu szynowego, nowoczesnych systemów grzewczych i czystych źródeł energii;
- Edukacja – ścieżki ekologiczne, zbiórki surowców wtórnych, edukacja postaw proekologicznych;
- Ekologia w rolnictwie – promocja żywności ekologicznej, stworzenie programu „Czysty region – zdrowa żywność” i nieodpłatne promowanie rolników, grup producenckich i przedsiębiorstw – uczestników programu;
- Ścieżki rowerowe i trasy biegowe;
- Promocja w dużych miastach konkursu Komisji Europejskiej „Zielona Stolica Europy”;
- Wsparcie stowarzyszeń ekologicznych i sportowych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Stworzenie w ramach WFOŚiGW specjalnego programu nakierowanego na szerzej pojmowaną Ochronę Środowiska (zdrowie, zdrowa żywność, trasy rowerowe, programy promujące ochronę środowiska w Europie).

EDUKACJA:

Cel główny:

Poprawa dostępu oraz jakości wykształcenia poprzez wyposażenie jednostek w kompetencje zwiększające ich konkurencyjność na rynku pracy oraz przygotowanie do aktywnego i odpowiedzialnego uczestnictwa w życiu społeczno-gospodarczym i kulturze.

Cel szczegółowy:

Zwiększenie dostępu do edukacji

Sposób realizacji – działania:

- Niwelowanie barier związanych z organizacją sieci szkół i placówek;
- Upowszechnienie edukacji przedszkolnej, stanowiącej podstawę dalszego kształcenia;
- Inicjowanie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych;

- Promowanie włączania osób niepełnosprawnych w nurt edukacji ogólnodostępnej;
- Zapewnienie równych szans podejmowania studiów w szkołach wyższych, niezależnie od statusu materialnego i miejsca zamieszkania;
- Wsparcie wszelkich działań samorządów, mających na celu dostosowanie oferty edukacyjnej do obecnych wymogów rynku pracy;
- Wspieranie działań samorządów dostosowujących decyzje infrastrukturalne do sytuacji społecznej, zwłaszcza w gminach najbiedniejszych – zapóźnionych rozwojowo i komunikacyjnie;
- Wspieranie zmian w sieciach szkół tak, aby racjonalizować wydatki i poprawiać efekty edukacyjno-wychowawcze;
- Wspieranie programów szkolnych, w których są wykorzystywani nauczyciele akademicy i najnowsze zdobycze techniki.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- System stypendialny dla uzdolnionej młodzieży;
- Budowa nowych szkół na terenach gminnych.

Cel szczegółowy:

Podniesienie jakości edukacji w odniesieniu do potrzeb rynku pracy

Sposób realizacji – działania:

- Upowszechnienie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w procesie kształcenia;
- Doskonalenie nauczycieli;
- Wsparcie kształcenia ustawicznego osób dorosłych;
- Dostosowanie kształcenia ogólnego i zawodowego na wszystkich szczeblach edukacji do zmian zachodzących na rynku pracy;
- Wspieranie rozwoju uczniów i studentów szczególnie uzdolnionych;
- Zapewnienie warunków rozwoju szkół wyższych, jako miejsc prowadzenia badań i przygotowywania innowacyjnych rozwiązań, wykorzystywanych następnie w gospodarce;
- Tworzenie odpowiednich warunków umożliwiających i zachęcających do nieustannego podnoszenia swoich umiejętności i kwalifikacji;
- Zwiększenie współpracy między szkołami wyższymi a gospodarką;
- Skorelowanie poradnictwa i doradztwa funkcjonującego w edukacji z poradnictwem zawodowym prowadzonym przez instytucje rynku pracy;
- Propagowanie postaw proedukacyjnych.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Regionalne Centrum Innowacyjności;
- Centrum Zaawansowanych Technologii Nauk Informacyjnych;
- Uniwersyteckie Centra Innowacyjności;
- Tworzenie powiatowych centrów kształcenia ustawicznego oraz ich filii.

POMOC SPOŁECZNA:

Cel główny:

Zapewnienie wszystkim mieszkańcom województwa równego dostępu do praw społecznych, poprawy warunków bytowych rodzin oraz wsparcia grup i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Cel szczegółowy:

Wdrożenie aktywnej polityki społecznej

Sposób realizacji – działania:

- Wspieranie aktywności zawodowej poprzez system pomocy społecznej;
- Rozwój zatrudnienia socjalnego;
- Pobudzenie aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym;
- Wsparcie budowy mieszkań dla osób wymagających pomocy społecznej;
- Aktywne włączenie się w pozyskiwanie inwestorów tworzących nowe miejsca pracy;
- Dostosowywanie edukacji do aktualnych wymogów rynku pracy;
- Aktywizacja społeczna osób niepełnosprawnych;
- Wsparcie działalności ośrodków pomocy rodzinie, domów dziecka, rodzin zastępczych poprzez współpracę we wszystkich tych problemach z instytucjami pozarządowymi;
- Wsparcie podmiotów, które leczą skutki i działają prewencyjnie, pomagając rodzinom, dotkniętym problemami przemocy w rodzinie, choroby, ubóstwa, bezdomności, bezrobocia, sieroctwa, niepełnosprawności oraz wspierają rodziny wielodzietne, mające problemy opiekuńczo-wychowawcze, a także rodziny niepełne;
- Koordynacja pozyskiwania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego i innych funduszy europejskich.

Przykładowe przedsięwzięcia:

- Rozwój systemu informacji obywatelskiej opartego na społecznościach lokalnych;
- Wzmocnienie współpracy pomiędzy jednostkami pomocy społecznej a publicznymi służbami zatrudnienia w zakresie wiedzy na temat zatrudnienia socjalnego;
- Pełne wdrożenie robót publicznych i prac społecznie użytecznych;
- Tworzenie zachęt do tworzenia nowych miejsc pracy w sektorze pozarządowym;
- Rozwój ruchu spółdzielni socjalnych;
- Rozwój programu wsparcia gmin w zakresie rozwoju zasobu lokali socjalnych;
- Szersze wykorzystanie istniejących zasobów mieszkaniowych w charakterze lokali socjalnych;
- Wsparcie organizacji pozarządowych działających w obszarze zwalczania wykluczenia społecznego;
- Programy szkoleniowe skierowane do pracowników jednostek pomocy społecznej;
- Tworzenie powiatowych centrów integracji społecznej oraz gminnych klubów integracji społecznej.